

2006 йил 31 августдан
чоп этила бошлаган

Ижтимоий-сиёсий газета

Қонунга шарҳ

ИНСОН ВА ТАБИАТ

Бугун инсоният иқлим ўзгаришлари билан боғлиқ ўта таҳликали замонда яшамокда. Ушбу таҳликалар, аввало, атроф-муҳит ифлосланиши, ер деградацияси, сув ресурсларининг қисқариши, ичимлик суви танқислиги ва биологик хилма-хилликнинг қисқариши билан яққол сезилмоқда.

2

МУВОЗАНАТИ

Жорий йилнинг 24 февраль куни кучга кирган “Экологик экспертиза, атроф-муҳитга таъсирни баҳолаш ва стратегик экологик баҳолаш тўғрисида”ги қонун бугунги глобаллашув жараёнларида атроф-муҳит муҳофазаси соҳасида муҳим ҳуқуқий ҳужжат ҳисобланади. Қонуннинг “Атроф-муҳитни асраш ва “яшил иқтисодиёт” йилининг илк ойларида қабул қилиниши эса мазкур йилни самарали амалга оширишдаги аҳамиятини белгилаб беради.

Экологик экспертиза фаолияти атроф-муҳит муҳофазаси тизимининг муҳим тадбири бўлиб, мазкур жараён режалаштириладиган корхонанинг экологик талабларга мувофиқлигини белгилаш ҳамда мазкур лойиҳани рўёбга чиқариш мумкинлигини аниқлаш имконини беради.

Сўнгги вақтларда мамлакатимизнинг йирик аҳоли пунктларида, хусусан, Тошкент шаҳрида атмосфера ҳавосининг ифлосланиш даражаси ортиб бораётгани кузатилмоқда. Бунга иқлим ўзгаришлари билан боғлиқ табиий омиллар қаторида инсон фаолияти бўлган антропоген ҳолатлар ҳам сабаб бўлмоқда.

Янги Ўзбекистон даврида мамлакатимизда ишлаб чиқариш корхоналари сони йилдан-йилга кўпайиб бормоқда. 2020 йилда улар сони 85 мингтани ташкил қилган бўлса, 2024 йил якунига келиб салкам 115 мингтани ташкил этмоқда. Бироқ, мазкур корхоналар фаолияти қайсидир даражада атроф-муҳитга ўз таъсирини кўрсатади, шу сабабли экологик экспертиза қонунчилигига асосан улар экологик экспертиза объектлари ҳисобланади.

Амалдаги экспертиза қонунчилигида эса мазкур корхоналарнинг ўз фаолиятларини бошлашдан олдин давлат экологик экспертизасини ўтказишнинг мажбурийлиги ҳамда ижобий хулосасиз лойиҳаларни амалга ошириш маън этилганлиги ҳуқуқий даражада белгилаб қўйилган.

2

АҲИЛЛИККА НИМА ЕТСИН

Аҳиллик тушунчаси ҳақида гап кетар экан, унинг негизида ягона оила, ягона Ватан туйғуси, умумий мақсад ва манфаатга асосланган, дўстлик, қонқардошлик, иноқлик ва хайрихоҳлик натижасида ҳосил бўладиган маънавий яқинлик ётади.

Шунингдек, аҳиллик тушунчасини аҳил дўстлар, аҳил оила, аҳил кўни-кўшнилари, аҳил ҳамкасблар, аҳил маҳалла, аҳил ҳамкор мамлакатлар каби маъноларда ишлатиш мумкин. Аҳиллик байналмилаллик, толерантлик, бағрикенглик, маънавий яқдиллик,

муайян вазифани кўпчилик ёрдамида бажариш, бир-бирини қўллаб-қувватлаш каби олижаноб ғояларга яқин туради.

Бугунги кунда дунёда қанча давлат, миллат бўлса, уларнинг бир-бирига ўхшамайдиган ўзига хос жиҳатлари бор, албатта. Шу маънода халқимиз азал-азалдан бир-бирининг қувончига шерик бўлиш, мусибатидан қайғуриш, йиқилганни суяш, адашганга тўғри йўл кўрсатиш каби олижаноб фазилатларни юксак қадрлаб келаётганини алоҳида таъкидлаш жоиз.

3

ҚАДРИЯТЛАРИНГ БОҚИЙ БЎЛСИН, НАВРЎЗ!

Юртимизга шарқона янги йил бошланадиган, барчамиз орзиқиб кутган, гўзал ва бетакрор, фасллар келинчаги Наврўзи олам ташриф буюрмоқда. Наврўзи олам азалдан баҳор, эзгулик, меҳр-оқибат, меҳнат ва бунёдкорлик рамзи сифатида маънавий ҳаётимизнинг кўрку зийнати бўлган.

Она табиатни севиш ва ардоқлаш, ҳаёт гултожи бўлмиш инсонни қадрлаш, Ватанга муҳаббат ва садоқат каби эзгу ғояларни ўзида мужассам этган Наврўз халқимизнинг энг қадимий, миллий байрамидир.

4

ИНСОН ВА ТАБИАТ МУВОЗАНАТИ

(Боши 1-саҳифада)

Хабарингиз бор, Давлатимиз раҳбари парламент палаталари йиғилишидаги маърузасида “Атмосфера хавосига зарарли газларнинг ташланиши, ҳаёт учун энг зарур бўлган сувнинг ифлосланиши, тупроқ эрозияси, чўлланиш, қазилма ёқилғилардан самарасиз фойдаланиш биринчи навбатда глобал иқлим ўзгаришига, табиий офатларнинг тез-тез содир бўлишига олиб келиши ва бу эса ўз навбатида атроф-муҳитга салбий таъсир кўрсатмоқда, аҳоли соғлиғига зарар етказмоқда”, дея алоҳида таъкидлади. Бу эса, ўз навбатида, йирик корхоналарда экологик ишлаб чиқишга ўтишни қўллаб-қувватлаш тизимини жорий қилиш бўйича қонунлар яратиш зарурлигини кўрсатмоқда. Боз устига, сўнгги йиллар

да глобаллашув жараёнларининг кескин жадаллашуви атроф-муҳит ҳолатига ҳам салбий таъсирларнинг кучайишига сабаб бўлмоқда. Шу боис давлат экологик экспертизаси сиёсатини халқаро меъёрлар асосида олиб боришни, табиий ресурслар билан боғлиқ саноат корхоналарига янги экологик талаблар қўйишни тақозо этмоқда. Шу нуқтаи-назардан олиб қараганда қабул қилинган Ўзбекистон Республикасининг “Экологик экспертиза, атроф-муҳитга таъсирни баҳолаш ва стратегик экологик баҳолаш тўғрисида”ги Қонуни, аввало, стратегик экологик баҳолаш йўналиши стратегик ҳужжатлар лойиҳаларида белгиланган тадбирларнинг атроф-муҳитга таъсирини олдиндан аниқлаш, баҳолаш, таҳлил қилиш ва чоралар кўриш имконини яра-

тади. Бундан ташқари, Қонун нормаларида давлат экологик экспертизаси институти қатнашчилари, яъни буюртмачи ва экспертларнинг ҳуқуқ ва мажбуриятлари, лойиҳачининг жавобгарлиги аниқ белгилаб қўйилмоқда. Мазкур нормалар соҳанинг самарадорлиги ва сифатини оширишда хизмат қилади. Шунингдек, қонун мамлакатимизда барқарор ривожланиш мақсадларида белгиланган вазифаларни тўлиқ амалга ошириш орқали экологик хавфсизликни таъминлаш, халқаро мажбуриятларни тўлақонли бажариш ҳамда “Ўзбекистон — 2030” стратегиясида белгиланган вазифаларга тўлиқ эришишда муҳим аҳамият касб этади.

Қонуннинг яна бир муҳим жиҳати шундаки, объектларининг атроф-муҳитга таъсири бўйича то-

ифалари халқаро талаблар асосида оптималлаштиришдир. Ушбу механизм билан минглаб кичик тадбиркорлик субъектлари фаолиятидаги бюрократик тўсиқларга барҳам берилди. Бу орқали тадбиркорларнинг ортиқча вақт ва молиявий харажатлари қисқартирилишига эришилади.

Мазкур соҳада халқаро талабларни, демократик тамойилларни жорий этиш ҳисобига хорижий инвестор ва маҳаллий тадбиркорлар учун экологик экспертиза институтининг ишончли ва очиқлигини, шаффофлигини таъминлашга замин яратади.

Анвар ТҲҲИЕВ,
Ўзбекистон Республикаси
Олий Мажлиси Сенатининг
Аграр, сув ҳўжалиги масалалари
ва экология қўмитаси раиси

(Боши 1-саҳифада)

бўйича тоифасининг кўплиги ҳамда тоифаларни фарқлашнинг аниқ меъзонларининг мавжуд эмаслиги ҳам экспертиза жараёнларида ноқулайликларни келтириб чиқармоқда.

Ҳозирда мамлакатимизда экологик экспертиза институтининг иштирокчилари бўлган тўрт юзга яқин атроф-муҳитга таъсирни баҳолаш бўйича материаллар ва экологик нормативлар лойиҳаларини ишлаб чиқувчи тадбиркорлик субъектлари, яъни экологик лойиҳачилар фаолият олиб боради. Бироқ, амалдаги қонунда уларнинг фаолияти ҳуқуқий тартибга солинмаган.

Янгиланган қонун билан экологик экспертизадан ўтказишнинг халқаро скрининг ва скоупинг механизмлари жорий этилиши орқали атроф-муҳитга таъсир кўрсатиш бўйича объектлар тоифалари 4 тадан 3 тага туширилмоқда. Бу, ўз навбатида, хизмат кўрсатиш, ҳунармандчилик ва савдо хизматларини кўрсатишга йўналтирилган минглаб субъектлар фаолиятига бюрократик тўсиқларни олдини олади, вақт ва молиявий харажатларини қисқартиришга олиб келади.

Амалдаги Қонунда давлат дастурлари, концепциялари, шаҳарсозлик ҳужжатлари каби стратегик ҳужжатлар экспертиза объектлари ҳисоблансада, бундай лойиҳаларни экологик экспертизадан ўтказишнинг ҳуқуқий механизмлари мавжуд бўлмаган. Қонунда стратегик

экологик баҳолаш тизими жорий этилаётганлиги мазкур ҳужжатларда назарда тутилган фаолият оқибатларини олдиндан аниқлаш, баҳолаш ва тегишли чоралар кўриш имкониятларини яратади.

Шунингдек, стратегик экологик баҳолаш жараёнларида жамоат экологик экспертизасини амалга ошириш бўйича ҳуқуқий механизмнинг алоҳида ҳуқуқат қарори билан белгиланиши мамлакатимизда демократик кадрларни янада муштаҳкамлашга хизмат қилади.

“Электрон ҳуқуқат” принциплари асосан атроф-муҳитга таъсирни баҳолаш бўйича ягона автоматлаштирилган ахборот тизимининг ҳуқуқий асослари белгилаб берилмоқда. Ушбу механизм тадбиркорлик субъектлари учун давлат экспертизасига оид материалларни онлайн тарзда тақдим этиш ва шу тартибда ҳулоса олиш имкониятини беради.

Бу эса соҳада инсон омилини чеклаш орқали тадбиркорлик субъектларининг оврагарчилигини олдини олиш ва тизимнинг шаффофлигини таъминлаш ҳамда пировард натижада коррупцион ҳолатларга барҳам берилишига хизмат қилади. Шу билан бир қаторда, экспертизани ўтказиш билан боғлиқ муаммоли ва баҳсли масалаларни ҳал этиш учун доимий фаолият юритувчи Экспертлар кенгашини ташкил этиш нормаси киритилмоқда. Мазкур норма коллегиал келишув асосида қарор қабул қилиш имкониятларини яратади, соҳанинг ҳолислик ва асосланганлик принципларини таъминлайди.

Қонунда буюртмачи, лойиҳачи ва эколог-экспертнинг ваколатларига аниқлик киритилмоқда ҳамда уларнинг масъулияти кучайтирилмоқда. Лойиҳачиларга нисбатан малака сертификатини жорий этилиши ва ташкилотлар рейтингининг юри-

тилиши улар масъулиятини ва фаолият самарадорлигини оширишга замин яратади.

Давлат экологик экспертизаси органлари томонидан биргина 2024 йилда 31 908 та экологик экспертиза ҳулосалари берилган бўлиб, шундан 673 та лойиҳа экологик талабларга жавоб бермаганлиги сабабли рад этилган. Шундан келиб чиққан ҳолда, қонунда лойиҳачиларга нисбатан малака сертификатини жорий этиш ва лойиҳа ташкилотларининг рейтингини шакллантиришнинг ҳуқуқий асослари белгиланаётганлиги ўз навбатида, улар томонидан экологик талабларга жавоб бермайдиган лойиҳа ҳужжатларини тайёрлашнинг олдини олишга хизмат қилади.

Давлатимиз раҳбарининг халқимизга янги йил табригида “Биз 2025 йилга мамлакатимизда “Атроф-муҳитни асраш ва “яшил иктисодиёт” йили деб ном бердик, бундан асосий мақсадимиз – инсон ва табиат мувозанатига асосланган тизим яратишдир”, деган кўрсатмаларининг ҳуқуқий ечими мазкур Қонунда ўз аксини топганлиги билан аҳамиятлидир.

Ҳулоса қилиб айтганда, янги таҳрирда қабул қилинган қонун Конституциямизда белгиланган фуқароларнинг қулай атроф-муҳитга ҳамда унинг ҳолати тўғрисида ишончли ахборотга эга бўлиш ҳуқуқларини таъминлашга, шаҳарсозлик ҳужжатлари лойиҳаларини жамоатчилик муҳокамасидан ўтказилишининг ҳуқуқий асосларини яратишга ва пировард натижада экологик барқарорликни таъминлашга хизмат қилади.

Ғайрат МУҲАМЕДОВ,
“Давлат экологик
экспертизаси маркази”
Давлат муассасаси
Бош директори.

АҲИЛЛИККА НИМА ЕТСИН

(Боши 1-саҳифада)

Жамиятда яшаш, энг аввало, аҳилликни талаб қилади. Айниқса, кўни-қўшничиликда аҳил яшашнинг хосияти жуда улуғ. Кўни-қўшни аҳил бўлса, нур устига нур. Бир қўшни мушкул аҳволда колганида, бошқалари кўмакка келиб, ёрдам қўлини узатса – бу халқ учун ҳам, жамият, давлатимиз, динимиз учун ҳам фойдадир. Халқимизнинг “Ховли олма, қўшни ол”, “Ён қўшни – жон қўшни”, “Кўшнинг тинч – сен тинч” каби ҳикматли ибораларида қўшнилари орасидаги аҳиллик, олижаноблик, меҳр-оқибат улуғланади. Қон-қариндошлар аҳиллиги – инсон ҳаёти мобайнида турли синовлардан ўтади: тўй қилиб, эл олдида дастурхон ёзиши ҳам бир синов; дафн маросими ҳам бир синов; иморат қуриб, уй-жой қилиш ҳам бир синов. Мана шунда қариндош-уруғ, ошна-оғайниларининг ёрдами, маслаҳати, хизмати керак бўлади. Демак, қариндошлар ўртасидаги аҳиллик – инсоннинг бутун ҳаётини, яшаш тарзини, унинг қандай инсон эканини синовдан ўтказишда намоён бўладиган энг муҳим ижтимоий-маънавий ҳодисадир.

Миллий аҳиллик – битта халқ, битта миллатга мансуб фуқароларнинг ягона мақсадлар йўлида бир тану бир жон бўлиб яшаши миллий аҳиллик ҳар қайси халқ ёки давлатнинг тарих синовларидан муваффақиятли ўтиб, ўзининг буюк салоҳиятини намоён этишда бекиёс аҳамият касб этади. Халқлараро аҳиллик – халқаро миқёсда намоён бўладиган, тинчликпарварлик акциялари чоғидаги аҳиллик, бирдамлик хатти-ҳаракатлар мажмуи. Ҳозирги глобаллашув шароитида Ер юзида тинчликни сақлаб қолишда халқлар ўртасидаги аҳиллик жуда катта аҳамият касб этмоқда.

Барча замонларда давлатнинг ривожланиши тинч-осойишта ҳаёт кечиришга узвий боғлиқ бўлган. Зеро, энг йирик давлатлар ҳам фитналар сабаб ҳалокатга учраган. Шу сабабли тинчликни сақлаш, огоҳлик ҳамда хушёрликни ошириш ҳар бир замон ва маконнинг муҳим талаби

бўлган. Айниқса, ҳозирги мураккаб даврда турли сабаб ва омиллар билан низо чиқаришга ҳаракат қилаётган томонлар кўпайиб бораётган бир паллада осойишталикни таъминлаш учун астойдил қайғуриб яшашни даврнинг ўзи тақозо этаётганини барчамиз яхши англаб турибмиз.

Янги Ўзбекистонда динимиз равнақ топаётгани ва мўмин-мусулмонлар фаровон ҳаёт кечириётгани ҳам тинчлигимиз шарофатидандир. Аллоҳ таоло мўътабар диёримизга ўзининг азиз неъматини — тинчлик, осойишталикни берди, кут-барака, фаровонликни ато этди.

Мамлакатимизда бағрикенглик ва инсонпарварлик маданиятини ривожлантириш, миллатлараро ҳамжиҳатлик ва тотувликни мустаҳкамлаш, барча фуқароларга миллати, дини ва ижтимоий келиб чиқишидан қатъи назар, тенг ҳуқуқ ва имкониятлар яратиш давлат сиёсатининг устувор йўналишларидан бири саналади.

Президентимиз Шавкат Мирзиёев ўзининг “Янги Ўзбекистон стратегияси” номли китобида қуйидаги фикрларни илгари сўрган: “Маълумки, қадимий ва саховатли заминимизда кўп асрлар давомида турли миллат ва элат, маданият ва дин вакиллари тинч-тотув яшаб келади. Меҳмондўстлик, эзгулик, қалб саховати ва том маънодаги бағрикенглик халқимизга доимо хос бўлган ва унинг менталитета асосини ташкил этади”.

Мамлакатдаги 130 дан ортиқ миллат ва элат, 16 диний конфессия вакиллари, 150 га яқин миллий маданий марказларнинг фаолиятини ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш борасидаги амалий ишларга алоҳида эътибор қаратди. Шу ўринда Ўзбекистонда қабул қилинган Миллатлараро муносабатлар соҳасидаги давлат сиёсати концепциясининг муҳим аҳамияти алоҳида таъкидланди.

Алишер Навоий “Фарҳод ва Ширин” достонида турли миллат вакиллари ўртасидаги биродарлик ва дўстликни, ўзбек халқининг азал-

дан халқпарвар ва дўстпарвар бўлиб келганлигини юксак маҳорат билан тасвирлаган. Бу дostonда дўстлик инсонийликни асосий белгиларидан бири сифатида талкин этилади. Дўстлик, садоқат, севги ва вафо, аҳиллик жой ва миллат танламаслиги Фарҳод, Шопур ва Шириш тимсолида акс эттирилади. Фарҳод ва Шопур ўртасидаги абадий дўстлик уларнинг фикрий ва маънавий муштараклиги, эл-юрт, Ватанга муҳаббати ва садоқати, тенгсиз жасорати ва мардлигига асосланади.

Дарҳақиқат, Ўзбекистон – улкан имкониятлар мамлакати экан, энг катта бойлигимиз турли миллат ва конфессиялар вакиллари ўртасидаги тинчлик, ўзаро ҳурмат, ҳамжиҳатлик ва аҳиллик бақарор бўлиши давлат сиёсати даражсида қаралиб келинмоқда. Бу борадаги ишларнинг қуламини Марказий Осиё давлатлари мисолида қарайдиган бўлсак, бу давлатларини раҳбарларининг биргаликдаги саъй-ҳаракатлари тўғрисида минтақада бутунлай янги сиёсий муҳит шаклланиб, ишонч ва ўзаро қўллаб-қувватлаш аънаналари тобора мустаҳкамланиб бормоқда.

Президентимиз ўзининг “Янги Ўзбекистон стратегияси” номли китобида: “Биз ўтган даврда “Ўзбекистон ташқи сиёсатида Марказий Осиё – бош устувор йўналиш” тамойилини амалда тағбиқ этишга киришдик. Натижада, муштарак сиёсий иродамиз ва биргаликдаги саъй-ҳаракатларимиз натижада минтақамиз яхши қўшничилик, ўзаро манфаатли ҳамкорлик ҳамда барқарор ривожланиш маконига айланиб бормоқда”, дея таъкидлайди.

Давлатлар раҳбарлари ўртасида фаол мулоқот ўрнатилиб, ўзаро ҳамкорлик алоқалари юқори даражада кенгайиб бораётгани бежиз эмас. Айниқса, давлат чегаралари, транспорт коммуникациялари, фуқароларнинг ўзаро саёҳатларини амалга ошириш каби кўплаб жабҳаларда ўзаро манфаатли ечимларга эришилди. Ўзбекистон барча Марказий Осиё давлатлари билан стратегик шериклик муносабатларини

ўрнатгани икки томонлама ҳамкорлик янги босқичга кўтарилаётганидан далолат беради.

Халқимизда “Бирлашган ўзар, бирлашмаган тўзар”, деган пурмаъно мақол бор. Шундан келиб чиқиб айтиш мумкинки, Ўзбекистоннинг сўнгги йиллардаги минтақавий ташқи сиёсатида тарихий ҳақиқатлар, миллий аънаналар ва замонавий тенденцияларни ўзида уйғунлаштирган бирлашиш, бир ёқадан бош чиқариб, муаммо ва таҳдидларга қарши курашиш қадрияти ўз ифодасини яққол намоён этмоқда. Бунинг амалдаги самараси сифатида Марказий Осиё давлатлари раҳбарларининг маслаҳатлашув учрашувларига яна бир бор тўхталиб ўтиш жоиз. Мазкур учрашув илк маротаба 2018 йил 15 мартда, иккинчи бор 2019 йил 29 ноябрда Тошкентда ўтказилгани ғоятда аҳамиятлидир. Бу каби юксак даражадаги учрашувларнинг ташкил этилиши Марказий Осиё давлатлари раҳбарларининг кучли сиёсий иродаси, ўзаро ишонч, яхши қўшничилик ва аҳиллик муносабатларини янада мустаҳкамлаш борасидаги қатъий қарашларининг яна бир ёрқин намунаси. Ҳозирги кунга келиб, бу учрашувлар доимий ҳаракатга айланиб бормоқда.

Инсон доим ҳаётдаги воқеа-ҳодисалардан ибрат олиб яшаши лозим. “Бирни кўриб фикр қил, бирни кўриб шукр қил”, деган нақл ҳам бежиз айтилмаган. Бугун Янги Ўзбекистонда ҳукм сурган тинчлик ва осойишталик яна қаерда бор дегингиз келади. Тинч элга байрамлар, шодиёналар, тўйлар ярашади. Болаларининг шўх-шодон қулгулари бетиним янграйдиган мунаввар маконни ўзга жойдан топа олмаслигининг аниқ. Ҳа, қалбингиз беихтиёр тинчлик бахш этган сурурдан тўлқинланади.

Доно халқимиз айтганидек, аҳилликка нима етсин.

Б. ҚОДИРОВ,
Республика Маънавият ва маърифат маркази ҳузуридаги
Ижтимоий-маънавий
тадқиқотлар институти бўлим
бошлиғи

Қадриятларинг боқий бўлсин, Наврўз!

(Боши 1-саҳифада)

Наврўз айёми юртимизда амалга оширилаётган “Инсон кадри учун, инсон бахти учун”, деган олижаноб ғояга ҳамоҳанг бўлиб, том маънода умумхалқ байрамига айланди. Бу мунаввар айём мамлакатимизнинг барча шаҳар ва кишлоқларида халқимиз қалбига ўзгача тароват, шодиёна, гўзаллик лаҳзаларни тухфа этмоқда. Ушбу улуғ фаслнинг руҳи ва фалсафасида мужассам бўлган гуманизм, одамзотни бутун борликнинг гултожи сифатида эъзозлаш, она замин ва табиатни асраб-авайлаш тамойиллари бугунги кунда ҳаётимизда янада ёрқин намоён бўлмоқда.

2025 йил 21 февраль куни Президентимиз Шавкат Мирзиёев қарори билан ушбу айёмни бу йил юртимизда “Қадриятларинг боқий бўлсин, Наврўз!”, деган бош ғоя асосида умумхалқ сайиллари шаклида юқори савияда кенг нишонлаш белгиланди. Наврўз айёми ўзининг азалий қадриятлари ҳисобланмиш миллати, тили ва динидан қатъи назар, барча инсонларни тенглик ва адолат тамойиллари асосида, ўзаро меҳр-оқибат кўрсатиб яшашга даъват этади. Наврўз айёми жамиятда имконияти чекланган ва кам таъминланган эҳтиёжманд кекса ва ногирон инсонлар, камбағал оилалар, ёрдамга муҳтож қатламларга жамият ва давлат эътиборини қаратиш орқали одамларни савоб ишлар қилишга ундайди. Ушбу мунаввар айём Наврўз азал-азалдан табиатнинг бебаҳо неъматлари ер ва сув ресурсларини асраб авайлашга атроф-муҳит тозаллигини сақлаш, исрофгарчиликка йўл қўймасликка даъват этади. Наврўз олам доимо ўзида ёшликни, навқиронликни, ҳаёт гўзаллиги ва жўшқинлигини улуғлаб келади. Албатта, бу йилги Наврўз шодиёналари “Атроф-муҳитни асраш ва “яшил иқтисодиёт” йили”да нишонлани-

ши янги руҳ ва ўзгача мазмун касб этади. Шу ўринда, инсон ва табиат ўзаро уйғун яшайдиган экотизим, экоцивилизацияни яратиш Наврўзнинг даъваткор ғояларидан бирига айланиб бормоқда.

Бугунги кунда дунё миқёсида вужудга келаётган глобал иқлим ўзгаришлари туфайли пайдо бўлаётган экологик муаммоларни бартараф этишни ҳозирги вақтда халқаро жамоатчилик бу масаланинг нақадар муҳим эканлигини чуқур англаб етмоқда.

Дунёнинг етакчи мамлакатларида экоцивилизацияни барпо этиш долзарб вазифа сифатида алоҳида эътибор қаратилаётгани ҳам бу фикрни тасдиқлайди. Мамлакатимизда эркин ва фаровон ҳаёт барпо этиш, инсон қадрини улуғлашдек буюк мақсадларни амалга оширишга қаратилган кенг қўламли демократик ислохотлар жараёнида барча миллий қадриятларимиз қатори Наврўз умумхалқ байрами ҳам ўзига хос маънавий таянч бўлиб хизмат қилмоқда. Миллати, тили ва динидан қатъи назар, ҳар бир ватандошимиз ўзининг ҳуқуқ ва манфаатлари, кадр-қиммати тобора чуқур англаб бораётган янги Ўзбекистон шароитида Наврўз, том маънода, умумхалқ байрамига айланиб, эл-юртимиз томонидан қатта шоду хуррамлик билан нишонланмоқда.

Халқимиз асрлар давомида эъзозлаб келаётган, БМТ тарафидан ҳам халқаро байрам сифатида эътироф этилган Наврўзи оламнинг ана шундай беқиёс аҳамиятини ҳисобга олиб, ушбу айёмни мамлакатимизда олиб борилаётган улкан ўзгариш ва янгиликлар жараёнига уйғун ва ҳамоҳанг тарзда, ҳар томонлама юксак савияда, кўтаринки руҳда нишонлашга алоҳида эътибор қаратиб келинади.

Наврўз байрами қадимдан табиатнинг уйғониш рамзи сифатида

кенг нишонланади. Ушбу байрамни халқимизда сайиллар ўтказиш, атроф-муҳитни ободонлаштириш ва кўкаламзорлаштириш, барчага, айниқса, ижтимоий ҳимояга муҳтож кишиларга меҳр-мурувват кўрсатиш орқали биргаликда нишонлаш одат тусига кирган. Янгиликлар, яшариш айёми ўлкамизга қадам қўйиши билан ҳар биримиз ён-атрофимиздаги мавжудотнинг уйғониши, куртаклар ва гулчечаклар очилиши, еру кўк бағрида юз бераётган ўзгаришлар, баҳор нафасидан баҳраманд бўламиз, она табиатимизнинг узвий ва ажралмас қисми эканлигини беихтиёр чуқур хис қиламиз. Бу йилги Наврўз байрами муқаддас Рамазон ойида нишонланишини инобатга олиб, кекса авлод вакиллари, хусусан, Иккинчи жаҳон уруши қатнашчилари ва меҳнат fronti фахрийларини ҳар томонлама эъзозлаш, “Меҳрибонлик”, “Саховат” ва “Мурувват” уйларида яшаётган шахслар, ижтимоий ҳимоя дафтарларига киритилган ва кўмакка муҳтож инсонларнинг ҳолидан хабар олиш, улар учун байрам дастурхони ёзиш ҳамда турли хайрия тадбирларини ўтказишга алоҳида эътибор қаратилади. Шу билан бирга, “Яшил макон” умуммиллий лойиҳасида белгиланган тадбирларни амалга ошириш, байрам арафасида барча ҳудудларда, кўча, маҳалла, туман ва шаҳарларда ободонлаштириш ва кўкаламзорлаштириш акцияларини, умумхалқ хашарларини ўтказиш белгиланган.

Шарқона янги йил азалдан инсон руҳиятида янгиликлар, яшариш, эзгулик каби туйғулар яра-

тувчи кун сифатида қабул қилиниб, ўзгача кайфият билан кутиб олинган, ҳозир ҳам шундай. Бунда оила, қавм-қариндошлар жамланиб, дастурхонга кўклам таомлари тортилиб, бирдамликда, бир-бирларига меҳр улашилади. Демак, бу байрам мурғакликданок бола хотирасида муҳрланадиган ҳодиса ва унда оила муқаддаслигига, оға-ини, опа сингилнинг меҳр улашиш каби бардавом қадриятларига нисбатан ишонч мустаҳкамланади, инсон танаси қувватланади. Инсон ва табиат ўртасидаги муштараклик, деҳқончилик мавсумининг бошланиши Наврўз шодиёналарида ўз ифодасини топган.

Кўп минг йиллик тарихга эга Наврўз ҳақида юртимиз ҳақидаги энг қадимги ёзма манаб ҳисобланмиш “Авесто”да, Абу Райҳон Берунийнинг “Қадимги халқлардан қолган ёдгорликлар”, Абулқосим Фирдавсийнинг “Шохнома”, Махмуд Қошғарийнинг “Девону луғотит турк”, Абу Бакр Наршахийнинг “Бухоро тарихи” асарларида маълумотлар келтирилади. Уларда қайд этилишича, Наврўзни байрам сифатида нишонлаш милоддан аввалги VI-V асрларда бошланган. Абу Райҳон Беруний шундай ёзади: “Бу кун – фаришталар қадрлайдиган кундир, чунки шу куни фаришталар яратилган. Бу кунни пайғамбарлар ҳам қадрлайди, чунки шу куни куёш яратилган. Бу кунни шохлар ҳам қадрлайди, чунки бу кун йилнинг биринчи кундир”. Наврўз баҳор фаслининг бошланиши, аниқроғи, тенг кунлик тантанасидир. Бошқача айтганда, Наврўз фалакиёт илми билан боғлиқ. Чунки “ҳамал”, “бурж”, “йил

боши” каби тушунчалар бевосита Ер ва унинг Қуёш тизимидаги ҳаракатига, вақтни белгилашга бориб тақалади. Наврўз янгиланиш, янги кун, янги ҳаёт рамзи бўлиш билан бирга, поклик ва шодлик, маънавият ва бирдамлик тимсолидир.

Шундай экан, Наврўзи олам доимо халқимиз учун миллий ифтихор, миллий ғурур, ўзликни англаш ва ҳамжиҳатлик рамзи бўлиб келган ва шундай давом этади. Қадимий ва миллий байрамимиз юртимизда истиқлол қуёши порлаган онлардаёқ қайтадан чирой очди. У бугун ҳаётга муҳаббат рамзи сифатида ардоқланади. Баҳор чечакларини қанотида олиб келган Хумо куши юрт кезганида олам ўзгача мунаввар бўлганини дилдан ҳис этмаган киши топилмаса керак. Фасли навбаҳорга пайваста халқ маросимлари, урф-одат ва анъаналари миллий туйғуларимизни янада жўш урдиради. Шу кунни шаҳару қишлоқларимизда халқнинг сайилга чиқишини кузатсангиз, дилингиз яйрайди. Шундай дориламон кунларга етказгани учун Яратганга шукроналар айтасиз. Кези келганида шуни алоҳида қайд этиш жоизки, хорижда ҳам Наврўз байрами ва уни нишонлашга бўлган қизиқиш тобора ортиб бормоқда. Умуман олганда, Наврўз асрлар мобайнида биз учун эзгулик тимсоли, инсон қалбида бунёдкор, ёруғ орзу-умидлар куртак очадиган фасл бўлиб келган. Наврўзи олам Ватанимизда яшаётган барча миллат ва элат вакиллари, яъни бутун халқимиз учун энг суюкли байрам сифатида яхши кўшничлик, ҳамкорлик, маданиятлараро мулоқотларни рағбатлантиришга хизмат қилмоқда. Инсоният қадриятларининг муҳим қисми бўлиш билан бирга, Ўрта Шарқ, Кавказ, Ўрта ва Жанубий Осиё ҳамда бошқа минтақа халқлари учун алоҳида аҳамиятга эга бўлган кунлардан бири ҳисобланади. Шу каби ўзининг ўлмас руҳи, умуминсоний ғоялари билан башарият ҳаётидан тобора чуқур ўрин эгаллаб келмоқда. Тинчлик ва дўстлик диёри сифатида Ўзбекистоннинг энг катта бойлиги ҳисобланмиш кўпмиллатли халқимиз билан биргаликда юртимиздаги тинчлик ва осойишталикни асраб авайлаш, миллатлараро тотувлик ва динлараро ҳамжиҳатлик муҳитини таъминлаш энг катта бойлигимиз ҳисобланади. Наврўзи олам халқимиз учун доимо янгиланиш, яшариш байрами, миллий ифтихор, миллий ғурур, ўзликни англаш ва ҳамжиҳатлик рамзи бўлиб тинчлик ва фаровонлик, бирдамлик рамзи сифатида барча ватандошларимизнинг энг суюкли ва қадрли байрами бўлиб қолаверади.

Мансур МУСАЕВ,
Республика Маънавият ва маърифат маркази ҳузуридаги Ижтимоий-маънавий тадқиқотлар институти бўлим бошлиғи, сиёсий фанлари доктори (DSc), катта илмий ходим

ҚУРИЛИШ ЖАРАЁНИДА ҲАВО ИФЛОСПАНИШИ УЧУН ЖАВОБГАРЛИК ЖОРИЙ ЭТИЛДИ

Бу ҳақда Ўзбекистон Республикасининг “Қурилиш майдонларида чанг ва қум заррачаларининг ҳавога кўтарилишини бартараф этишга доир мажбурий талаблар белгиланиши муносабати билан Ўзбекистон Республикасининг Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодексига қўшимчалар ва ўзгартириш киритиш ҳақида”ги 2025 йил 3 мартдаги Қонунида белгилаб қўйилган.

Маълумот учун, мазкур Қонун аввалроқ Олий Мажлис Сенатида сенаторлар томонидан маъқулланган эди.

Қонунга кўра, ўлчами беш юз квадрат метр ва ундан ортиқ бўлган қурилиш майдонида, унга туташ бўлган ҳудудда ҳамда ундан чиқиш йўлларида чанг ва қум заррачаларининг ҳавога кўтарилишини бартараф этишга доир мажбурий талабларни бузиш ёхуд ушбу ҳудудларда ифлослантирувчи моддаларнинг йўл қўйилган доирадаги нормативлардан ортиқ даражада атмосфера ҳавосига чиқарилишига йўл қўйиш:

■ мансабдор шахсларга БҲМнинг 10 бара-

вари (3 млн 750 минг сўм) миқдорида жарима солишга сабаб бўлади.

Худди шундай ҳуқуқбузарлик маъмурий жазо чораси қўлланилганидан кейин бир йил давомида такрор содир этилса:

■ мансабдор шахслар БҲМнинг 50 баравари (18 млн 750 минг сўм) миқдорида жаримага тортилади.

Қонун расмий эълон қилинган кундан эътиборан 3 ой ўтгач кучга киради.

Мурод НУРМАТОВ,
Экология, агроф-муҳитни муҳофаза қилиш ва иқлим ўзгариши вазирлиги бош мутахассиси

2024 йилда 600 минг туьган ортиқ дарахтлар кесилишининг олди олинди

Экология, атроф-мухитни мухофаза қилиш ва иқлим ўзгариши вазирлиги ва худудий назорат бошқармалари инспекторлари томонидан дарахтлар кесилишига йўл қўймаслик мақсадида доимий назорат-рейд тадбирлари олиб борилмоқда.

Бунинг натижасида ўтган йиллар давомида дарахтлар, хусусан, мораторийга киритилган қимматбаҳо дарахтлар кесилиши камайиб бормоқда.

Маълумот учун, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 30 октябрдаги ПФ-5863-сон Фармонида асосан ўрмон фондида кирмайдиган дарахт ва буталар қимматбаҳо навларининг кесилишига мораторий эълон қилинган. 2021 йил 30 декабрдаги “Республи-

када кўкаламзорлаштириш ишларини жадаллаштириш, дарахтлар мухофазасини янада самарали ташкил этиш чора-тадбирлари тўғрисида” ПФ-46-сон Фармонида кўра, эса 2022 йил 1 январдан дарахтлар кесилишига мораторий муддатсиз даврга узайтирилди.

Рақамларга тўхталадиган бўлсак, 2022 йилда қимматбаҳо дарахтларнинг ноқонуний кесилиш ҳолатлари 1669 тани ташкил қилиб, 2021 йилга нисбатан 2513 тага ёки 61 фо-

изга камайган. 2023 йилда эса қимматбаҳо дарахтларнинг ноқонуний кесилиш ҳолатлари 1097 тага етиб, 2022 йилга нисбатан 572 тага ёки 35 фоизга қисқарган.

2024 йилга келиб қимматбаҳо дарахтларни ноқонуний кесил ҳолатлари 1098 тани ташкил қилган. Шунингдек, жамоатчилик назорати ва профилактика тадбирлари доимий олиб борилиши натижасида ўтган йил давомида 142 минг 135 туп қимматбаҳо дарахтлар, 492 минг

136 туп кам қимматли дарахтлар, жами 634 минг 271 туп дарахтлар кесилишининг олди олинди, уларнинг яшовчанлиги сақлаб қолинган.

Бу борадаги рейд тадбирлари давом эттирилмоқда.

Экология вазирлиги дарахтларни ноқонуний кесил ҳолатларини кескин қоралайди ва бу борадаги ҳар қандай ҳуқуқбузарлик конунга кўра кескин жавобгарликка сабаб бўлишини яна бир бор эслатиб ўтади!

ЦЕМЕНТ ЗАВОДЛАРИГА қандай экологик талаблар белгиланган?

Ўзбекистонда фаолият юритадиган ҳар қандай саноат корхонаси, хусусан, цемент заводлари давлат экологик экспертизасининг ижобий хулосасини олиш лозим.

Бу ҳақда Вазирлар Маҳкамасининг «Атроф-мухитга таъсирни баҳолаш механизмининг янада такомиллаштириш тўғрисида»ги қарорида алоҳида белгилаб қўйилган.

Цемент заводлари учун бир қанча талаблар мавжуд. Хусусан, аҳолига яқин худудлар, мухофаза этиладиган табиий худудлар ва ўрмон хўжалиги худудлари ҳамда уларга яқин жойларда цемент заводлари қуриш тақиқланади. Бунда заводлар аҳоли турар жойларидан камида 500 метр масофа узокликда бўлиши лозим.

Шунингдек, унумлилиги 99,5 фоиздан кам бўлмаган замонавий филтрли чанг-газ тозалаш ускуналари ўрнатиш талаб қилинади.

Завод аҳоли турар жой бинола-

рига яқин жойлашган ҳолларда худудий санитария-эпидемиологик осойишталик ва жамоат саломатлиги бўлимларидан санитария-меъёрий ҳужжатларида белгиланган тартибларга биноан рухсатномалар олиш керак бўлади.

Шунингдек, экологик экспертизанинг ижобий хулосасини олиш учун Ы тоифага кирувчи хўжалик субъектларида атмосфера ҳавосига устувор турғун (ташқиллаштирилган) ифлослантувчи манбалардан чиқадиган ташланмаларни таҳлил қилувчи автоматик мониторинг станциялари ўрнатилиши талаб қилинади. Қолаверса, республикада фаолият юритувчи барча цемент ишлаб чиқариш ташкилотларининг атмосфера ҳавосини ифлослан-

тириш манбаларида намуналарни олиш ва таҳлил қилиш бўйича автоматик станциялар, шунингдек, уларга туташ худудларда стационар кузатиш пунктлари (постлар) ўрнатилиши керак.

Шу билан бирга, цемент заводлари худудидида атмосфера ҳавосига кўтариладиган чангларни бостириш мақсадида сув сепиш тизимини узлуксиз олиб бориш, мазкур объект атроф-мухитни, ер усти ва ер ости сувларини нефть маҳсулотлари ва чиқиндилар билан ифлослан-

тирмаслиги лозим.

Бундан ташқари, цемент заводлари худудидида дарахтлар экилиши, худуднинг камида 25 фоизи кўкаламзорлаштирилиши талаб қилинади.

Эслатиб ўтамиз, Президентнинг 2025 йил 30 январдаги 16-сонли Фармони билан тасдиқланган Давлат дастурига мувофиқ, жорий йилнинг 1 майдан бошлаб Тошкент, Нукус шаҳарлари ва вилоятлар марказларида цемент ишлаб чиқариш ташкил этиш тақиқланган.

“Атроф-муҳитни асраш ва “яшил иқтисодиёт” йилида мамлакат ривожланишининг устувор ёндашувларидан бири 2025 йилда аҳолининг саломатлигини яхшилаш, экологик турмуш тарзини шакллантириш ва инсон салоҳиятини рўёбга чиқариш учун шарт-шароитларни яратишга қаратилгани билан аҳамиятлидир.

ЯНГИ ЎЗБЕКИСТОН – ЯШИЛ МАКОН БЎЛАДИ

Шу ўринда дастурдаги аҳолини қизиқтирадиган ва эътиборини тортадиган бир бандга мисол сифатида тўхталмоқчимиз. Масалан, аҳолининг кундалик ҳаётига экологик тамойилларни сингдириш орқали мамлакатимизда “Экофаол фуқаро” ҳаёт тарзини кенг тарғиб қилишга қаратилган “Бир миллион яшил оила” умуммиллий ҳаракатини йўлга қўйиш. Бу аҳоли орасида кунлик юриш ва югуришни тарғиб қилиш, “яшил транспортда”, шу жумладан, велосипедда ҳаракатланишни рағбатлантириш, пластик маҳсулотлардан фойдаланишни камайтириш, озиқ-овқат исрофгарчилигининг олдини олиш, сув, газ ва электр энергияси ресурсларидан оқилона фойдаланиш кабиларда ўз аксини топади.

Албатта, ҳар биримиз атроф-муҳит муҳафасига учун масъулмиз. Яна бир тарафдан белгиланаётган вазифаларнинг инсон саломатлиги учун фойдаси жуда катта. Эътибор беринг, мана шунга қўшимча равишда бу давлат томонидан рағбатлантирилаётгани. Масалан, юқори кўрсаткичларга эришганларга ҳозирги таклифга кўра, “Экофаол фуқаро” мақомини бериш ҳамда улар учун давлат хизматларидан фойдаланишда 10 фоиз чегирма ва давлат улуши 50 фоиздан юқори бўлган банкларда истеъмол кредитини олишда чегирма тақдим этиш назарда тутилмоқда. Оиланинг барча вояга етган аъзолари “Экофаол фуқаро” мақомини олганда, ушбу оилга “яшил оила” мақомини бериш ҳамда уларга ҳар йили лотерея орқали 14 та электромобиль бериш.

Бу эса “яшил” иқтисодиётни, атроф-муҳит муҳофазасини, фуқаролар саломатлигини давлатнинг муҳим бўғини бўлган оиладан бошлаб жорий этишга қаратилгани билан аҳамиятлидир. Бунинг учун маълум маънода давлат фуқароларни рағбатлантиришни мақсад қилаётгани таҳсинга сазавор.

Давлат дастурида белгиланган бу каби рағбат ва вазифалар биринчи галда фуқароларни экологик маданиятини юксалтиришга хизмат қилиши билан бирга, атроф-муҳитни муҳофаза қилиш, табиий ресурслардан оқилона фойдаланиш, санитария ва экологик ҳолатни яхшилашни таъминлашда муҳим аҳамият касб этади.

Зеро, атроф-муҳитни муҳофаза қилиш келажак авлодларга соғлом ҳаёт ва тоза табиатни мерос қолдиришнинг асосий омилдир. Экологик мувозанатни сақлаш эса инсон ва табиат ўртасидаги уйғунликни таъминлашнинг муҳим йўли, десак адашмаган бўламиз.

Қайд этиш керакки, узоқ йиллар

давомида табиатга етказган озоримиз бугун ўзимизга минг чандон бўлиб қайтмоқда. Бутун коинот, сув, ҳаво, тупроқ, ҳайвонот ва ўсимлик дунёси ўз мувозанатини йўқотмоқда. Ер юзиде яшиллик кескин камайиб, чўлланлиш ортиб бормоқда, тупроқ шўрланиб, унинг унумдорлиги пасайиб кетаяпти.

Афсуски, бир ниҳолни ерга қадаб, уни ундириб, вояга етказишдан кўра, бор дов-дарахтни кесиш ташлаш, керак бўлса илдизини қуритиш билан овозамиз. Энг ёмони, дуч келган жойга чиқиндиларни улоқтириб кетишдан, сувни бемалол оқизиш кўйиб исроф қилишдан, газ ва электр энергиясини тежамасликдан уялмаяпмиз.

Ана шу нуқтаи назардан давлат дастурида белгиланган вазифалар бизни табиатга яна эътиборлироқ бўлишга, ҳар бир неъматни қадрига етишга ундаши билан аҳамиятлидир.

Дастурга кўра, 2025 йилда табиий ресурсларни тежаш ва улардан оқилона фойдаланиш, экологик барқарорликни таъминлаш борасида 1 минг километр каналларни бетон қопламага ўтказиб, сув тежовчи технологиялар камровини 1,6 миллион гектарга етказиш ҳисобига йилига қўшимча 2,5 миллиард метр куб сувни тежашга эришилиши кўзда тутилмоқда.

Ирригация ва мелиорация тизимлари объектларини қуриш ва реконструкция қилиш орқали 390 минг гектар кишлок хўжалиги ер майдонларининг сув таъминоти яхшиланиши, сарфланаётган сувнинг ҳисоби ва ҳисоботи тўлиқ юритилишини таъминлаш мақсадида магистрал каналлар ва муҳим сув объектларида сувнинг ягона онлайн ҳисобини юритиш тизими жорий этилиши бу борадаги ишлар самарадорлигини оширишга хизмат қилади.

Яқинда туғилиб ўсган кишлоғимга бордим. Не ажабки, ёшлигимизда қониб сув ичган булоқларнинг 20 дан ортиғи қуриб қолибди. Атрофи олдингидай обод эмас. Қуриган, қовжираган майсалар. Сув бўлмаган жойда ободлик қайда.

Нега бундай бўлди? Чунки иқлим ўзгариши, ҳавонинг меъёрдан ортиқ исиши ва ифлосланиши бугун кишлоқларга ҳам ўз таъсирини ўтказмай қолмади. Энг ачинарлиси, табиатга бўлган беписанд муносабатимиз, дов-дарахтларни аёвсиз қирганимиз, сувни тежашни билмаганимиз бугун биздан шавқатсизларча ўчини олмоқда.

Ота-боболаримиз сувдан оқилона, сарфу саришталик билан фойдаланган. Дехқончилик ишларини олиб боришда, экинларни суғоришда кичик

анҳорларда кўп буғланмасин ва сув кам исроф бўлсин деган қоидага қатъий риоя қилган.

Юқорида айтганларимиздан кўриб турибмизки, халқимизда экологик маданият қадимдан юксак бўлган. Биз-

нинг бугунги кундаги вазифамиз бу бой меросни ўрганиш ҳамда ундан ҳозирги шароитда ёш авлодда экологик маданиятни шакллантиришда етарли даражада фойдаланишдан иборатдир.

Сув ресурсларидан оқилона фойдаланиш малакаларини ҳосил қилиш учун аҳолимиз, айниқса, ёшларимизда меҳнатга янгича муносабатни шакллантириш муҳим омил эканлигини унутмаслик лозим. Худди шунинг учун ҳам мамлакатимизда сувдан тежамкорлик билан фойдаланиш технологияси - томчилаб суғориш, суғоришнинг ноанъанавий усулларида фойдаланиш жорий этилмоқда.

Ҳозирги даврда минтақамизда трансчегаравий сув ресурсларидан оқилона ва адолат билан фойдаланиш масаласи Орол денгизи муаммоларига бевосита боғлиқдир. Шу боис, Ўзбекистон раҳбарияти Оролбўйидаги барча давлатлар учун мажбурий бўлган халқаро ҳуқуқ қоидаларига риоя этилиши учун фаол курашмоқда. Зеро, Орол муаммоси бугунги кунда чинакам кенг кўламли, бутун сайёрамизга дахлдор муаммо бўлиб қолганлигини, унинг таъсири ҳозирнинг ўзидаёқ биологик мувозанатни бузаётганлигини, бепаён ҳудудларда аҳолининг генофондига ҳалокатли таъсир кўрсатаётганлигини эътиборга олиш зарур.

Таъкидлаш лозимки, Ўзбекистонда қарийб уч-тўрт йил аввал бошланган “Яшил макон” умуммиллий лойиҳаси доирасида қўшни мамлакатлар билан биргаликда Минтақавий иқлим стратегиясини амалга оширишга киришилиб, Тошкентда Марказий Осиё атроф-муҳит ва иқлим ўзгаришларини ўрганиш университети ташкил этилди. Шунингдек, Ўзбекистон Бирлашган Миллатлар Ташкилоти томонидан бу борада қабул қилинган иккита муҳим резолюциянинг ташаббускори бўлди.

Дарҳақиқат, Янги Ўзбекистоннинг “Яшил макон фалсафаси”ни рўёбга чиқариш учун бугунги кунда маҳаллаларимиздаги, кўча ва гузарлардаги бўш турган, дарахт экилмаган жойларда “Маҳалла боғлари”ни яратишимиз, яшил ҳудудларни кўпайтиришимиз, шахсий намуна сифатида дастлаб ўз хонадонимизни ва кўчамизни обод қилишимиз, “Яшил макон” умуммиллий лойиҳасини амалга оширишда фаол иштирок этишимиз зарур.

Шундагина, “Янги Ўзбекистон – Яшил макон бўлади!”.

Илҳом СУВАНОВ,
Ижтимоий-маънавий
тадқиқотлар институти
илмий котиби, фалсафа фанлари
доктори (DSc),
доцент

Муассис:

Ўзбекистон
Республикаси
Экология,
атроф-муҳитни
муҳофаза қилиш
ва иқлим
ўзгариши вазирлиги

Таҳрир хайъати:

Азиз АБДУҲАКИМОВ
Акмал САИДОВ
Ақтам ҲАЙИТОВ
Камолитдин
ИШАНХОДЖАЕВ
Даврон ВАҲОБОВ
Отабек ҲУСАНОВ

Бош муҳаррир Мақсуд ЖОНИХОНОВ

“Шарқ” нашриёт-матбаа
акциядорлик компанияси
босмаҳонасида чоп этилди.

Манзил:

Буюк Турон кўчаси 41.

Буюртма рақами Г-210

Адади: 1600

Пайшанба куни чиқади.

Қоғоз бичими А-3,

ҳажми 2 босма табок.

Баҳоси келишилган нархда.

Газета Ўзбекистон

матбуот ва ахборот

агентлигида

2006 йил 0010-рақам билан

рўйхатга олинган.

ISSN 2010-7722

Газетанинг полиграфик

жихатдан сифатли

чоп этилишига

“Шарқ” нашриёт-матбаа

акциядорлик компанияси

масъул.

Маълумот учун

телефонлар:

99-994-70-52

98-111-48-29

Реклама ва эълонлар учун:

Электрон почта:

jamiyat@umail.uz

Газета индекси – 131

“ЖАМИЯТ” дан олинган

маълумотларда манба

сифатида газета номи

кўрсатилиши шарт.

Топширилган вақти:

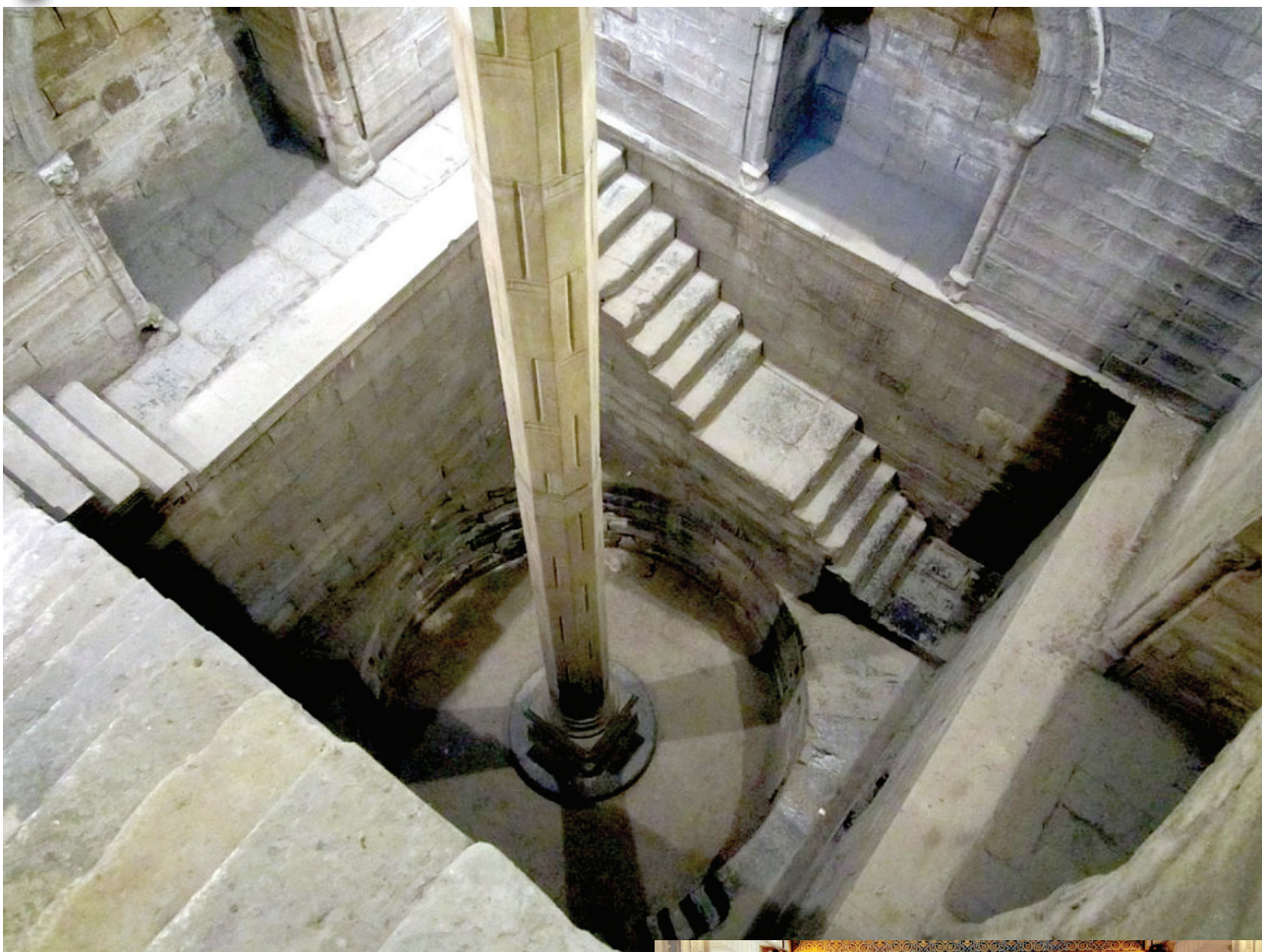
20:00

1 2 3 4 5 6

ФАРҒОНИЙНИНГ МИСРДАГИ “МУЪЖИЗА”СИ

Қадимги манбаларда “Миср – Нилниг тухфаси”, дейилган. Дарҳақиқат, Миср тупроғида бетакрор цивилизациялар дунёга келишида Нил дарёсининг аҳамияти беқиёс.

Қадимги мисрликларнинг ҳаёт тарзи бевосита Нил билан чамбарчас боғлиқ эди. Агар Нилда сув оқими камайиб кетса, Мисрда қурғоқчилик ва очлик юзага келган. Сув кўпайиб кетиши ҳам вайронагарчилик ва тошқинларга сабаб бўлган. Шу боис, мисрликлар қадимдан Нилда сув оқими йил давомида қандай бўлишини олдиндан билишга қизиққанлар. Нил қирғоғида унинг сатҳини аввалдан ўлчайдиган асбоб — нилометрлар ўрнатилган. Дастлабки нилометр бундан беш минг йил аввал, Биринчи сулола (эр авв. 3100 - эр.авв. 2900) пайтидаёқ ишга туширилган эди.

Улардан яна бири 861 йилда Қоҳира яқинидаги Равза оролида буюк ватандошимиз Аҳмад Фарғоний (797-865) қайта тиклаган Миқёс ан-нил қурилмасидир. Бу қурилма Нил туби билан тенг чуқурликда қазилган махсус қудуқ бўлиб, унга ер остидан қазилган махсус қувурлар орқали дарё суви оқиб кирган. Қурилманинг ўртасида махсус устунлар ўрнатилган ва уларда сув сатҳини ўлчаш учун тегишли белгилар кўйилган.

Мисрда қадимдан белгиланган тамойилларга мувофиқ, агар нилометр ичидаги сув сатҳи 16 тирсак узунлигидан (тахминан 6-7 метр) паст бўлса, Нилда бу йил сув оқими анча кам бўлишини билдирган. Сув бу кўрсаткичдан юқорига чикса, тез орада дарё тошиб, яқин атрофдаги ерларни сув босишини англаган.

Мисрлик дехконлар шунга қараб ё тошқинга,

ё қурғоқчиликка қарши чораларни кўришган. Агар тошқин хавфи ошкор бўлса, одамлар хавфсиз жойларга кўчирилган. Ҳосил вақтида йиғиштириб олинган. Қурғоқчилик прогноз қилинганда, одамлар озиқ-овқат, дон-дунларини олдиндан ғамлашган.

Тўғри башорат давлат молия тизими учун ҳам гоят муҳим бўлган. Яъни йилнинг қандай келишига, ҳосилнинг қандай бўлишига қараб, дехконлар учун солиқлар белгиланган. Шу боис, Нил бўйидаги шаҳарларда ҳали фиръавнлар замонидаёқ нилометрлар ўрнатиш анъанага айланган. Аммо, нилометрлар башорати ҳар доим ҳам ўзини оқламаган. Гоҳида бу башоратларнинг тескариси ҳам рўй берган. Бунда эса, нилометрдаги ноаниқликлар сабаб бўлган.

Аббосийлар халифалиги даврида нилометрларнинг аксарияти бузилиб, вайронага айланган эди. Уни қайта тиклаш учун математика, гидрология ва бошқа фанларни аниқ биладиган мутахассислар зарур эди. Халифа Ал-Мутаваккил 861 йил Бағдоддан Аҳмад Фарғоний бошчилигидаги олимларни Мисрга юборди. Қисқа вақт ичида Фарғоний қадимги манбалар асосида нилометрни тиклайди. Унга “Миқёс ан-Нил” яъни Нил ўлчагич деб ном берилади. Фарғоний тиклаган қурилма олдингиларидан кўра анча аниқ ва тўғри қутилмаларни бера олган.

Тарихда бу қурилма бир неча бор қайта таъмирланган. Унда қурилмани қайта тиклашга ҳисса қўшган ҳукмдорлар номи ва Қуръон оятлари ҳам битилган. Бу қурилма то XX аср ўрталарига қадар қишлоқ хўжалиги учун фойдаланиб келинган. Бугунги кунда Миқёс ан-Нил Мисрнинг сайёҳлар кўп борадиган тарихий обидалари қаторидан жой олган.

Рустам ЖАББОРОВ